

Eugeniusz Sakowicz

"Modele ewangelizacji kultur i inkulturacji wiary w teologii latynoamerykańskiej", Andrzej Pietrzak, Lublin 2013 : [recenzja]

Forum Teologiczne 15, 193-196

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJE I OMÓWIENIA

FORUM THEOLOGICZNE XV, 2014
ISSN 1641-1196

Andrzej Pietrzak, *Modele ewangelizacji kultur i inkulturacji wiary w teologii latynoamerykańskiej*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2013, ss. 457.

Książka pt. *Modele ewangelizacji kultur i inkulturacji wiary w teologii latynoamerykańskiej* (Lublin 2013) ukazała się nakładem Wydawnictwa KUL. Dzieło zadedykowane zostało wybitnemu teologowi fundamentalnemu i metodologowi teologii, ś.p. ks. prof. Marianowi Ruseckiemu.

Rozdział I – „Metodologiczno-teologiczny kontekst problematyki modelu i teologii latynoamerykańskiej” (s. 27–113) – ma charakter wprowadzający. Autor przedstawił w tej części książki model ewangelizacji kultury i inkulturacji wiary oraz teologię latynoamerykańską. O decyzji zamieszczenia osobnego rozdziału traktującego o tych kwestiach dowiadujemy się w końcowej części pracy – „An outline of the book”. Przesądzić miało o tym ubóstwo literatury przedmiotu w języku polskim, a także prezentacja tematu w kategoriach nienaukowych („There is a deficiency in source materials on Latin American Theology in the Polish language, and the idea about it is rather presented in slogans” – s. 400).

W rozdziale II – „Model organiczno-wstępujący” (s. 115–207) autor zwrócił uwagę na rzeczywistość, będącą „uczestnikiem” ewangelizacji i teologii. Mamy tu do czynienia ze specyficzną personifikacją (antropomorfizacją) owej „rzeczywistości”. Bardzo złożona, wieloaspektowa, obejmująca różnorakie „obszary” działań jest ona „uczestnikiem” głoszenia Ewangelii i metodycznie uprawianej teologii. Skoro taka sytuacja ma miejsce, to imperatywem jest – stwierdził A. Pietrzak – poznawanie rzeczywistości. Wskazał także na ontologię miłości, o której stanowi m.in. „sakramentalność stworzeń i historii”. Stwierdzenie to jest oryginalne. Domagałoby się jednak zestawienia sakramentalności w ogóle z jej aplikacją do stworzeń i do historii. W tym ujęciu zagadnienia „przebrzmiewa” wyraźnie koncepcja teologicznofundamentalna, analizowana przez wspomnianego wyżej M. Ruseckiego.

Autor wskazuje również na Kościół, będący „w stanie permanentnej misji ewangelizacyjnej” i jako „wspólnotę uczniów i misjonarzy Jezusa Chrystusa”. Określenie to powraca w pracy i w innych miejscach. Oryginalną refleksję

odnajdujemy w analizie tematu, jakim jest świat wielokulturowy i miejsce w tym świecie Kościoła, jako sakramentu Chrystusa.

A. Pietrzak zwrócił uwagę na *inkulturację* jako metodę pracy ewangelizacyjnej, czyli właśnie działania (a nie teoretyzowania) uczniów i misjonarzy Jezusa Chrystusa. W prezentowanym „Modelu organiczno-wstępującym” istotną rolę odgrywa dialog, w którym uczestniczy wspólnota eklezjalna. Określenie to ma wyjątkową wymowę. Dialog odnosi się nie do członka Kościoła, lecz dotyczy całej wspólnoty ochrzczonych i powołanych do urzeczywistniania prawdy o Trójjedynym Bogu w świecie, co dzieje się poprzez spotkanie, rozmowę, wspólne podejmowanie dzieł o wymiarze społecznym. Autor wyróżnił następujące dialogi: wewnątrzkościelny, ekumeniczny, międzyreligijny, społeczny i międzykulturowy. Wkomponowanie w strukturę modelu organiczno-wstępującego wskazanych treści dialogu jest istotne, choć sam dialog może zaistnieć również w innych modelach. Ostatecznie A. Pietrzak skoncentrował się na „Metodzie widzieć – oceniać – działać” jako składowej omawianego modelu. Podjętą refleksję nie należy uważać za *novum* w polskiej literaturze przedmiotu. Jest to popularna metoda, omawiana nie tylko w opublikowanych pracach z zakresu misjologii, ale też pracach dyplomowych, zrealizowanych na polskich fakultetach teologicznych w ostatnich dziesięcioleciach.

Rozdział III – „Model wyzwolenia” (s. 209–316) – został tak zbudowany, by móc odpowiedzieć na fundamentalne pytania: „Cur liberato hominis?”; „Liberato hominis a quo?”; „Liberatio hominis ad quo?”; „Quomodo liberatio hominis?”. Pytania przedłożono w języku łacińskim, co w kontekście problematyki dotyczącej szczególnie ważnego problemu wielorakiego wyzwolenia (człowieka jako jednostki i wspólnoty) w Ameryce Łacińskiej jest bardzo wymowne. Ameryka Łacińska wpisana jest w wielką, dostojną tradycję kultury łacińskiej. Autor zauważył kontekst genezy i powstania (używa tu słowa „narodziny”), a następnie rozwoju teologii wyzwolenia. Obecnie bez uwzględnienia czy naświetlenia „kontekstu” nie można podejmować poważnej, a zatem kompetentnej, twórczej refleksji teologicznej. Mistrzem tego ujmowania zagadnienia jest Hans Waldenfels, który widział konieczność uprawiania teologii, w tym teologii fundamentalnej, w kontekście kultury i innych szczegółowych nawet wymiarów rzeczywistości. Ponadto A. Pietrzak omówił zbawienie w Jezusie Chrystusie (które zawsze jest wyzwoleniem człowieka „od” i „ku”) oraz wyzwolenie w historii. Jeden z podrozdziałów został opatrzony tytułem: „Antropo-socjo-eko-eklezjo-poiesis”. Sformułowanie to wyrażać ma ideę wielorakiego wyzwolenia człowieka, którego sfery (przestrzenie, wymiary) są ze sobą powiązane czy wręcz wzajemnie się przenikające. Nie da się jednak ukryć, że sformułowanie powyższe ma charakter niemal „tajemniczy”.

Wyzwolenie – stwierdził A. Pietrzak w rozdziale III zatytułowanym „Model wyzwolenia” – kieruje się w stronę prawdy. Wskazał na jego odniesienia, zgodnie z ideą ewangeliczną. Według Dobrej Nowiny tylko prawda i jej poznanie ma moc uczynienia człowieka wolnym. Prawda czyni też wyzwolonymi – wolnymi całe społeczności ludzkie, wychodzące dzięki niej z wszelkich form nieludzkiego zniewolenia. Wyzwolenie jest imperatywem, a nie propozycją czy postulatem. Chrześcijanie mają siebie i innych przygotowywać do przyjęcia prawdy: o Jezusie Chrystusie, o Kościele, o człowieku i wspólnocie. Ważne jest w tym modelu *mikro-* i *makronawrócenie*; o kwestiach tych traktują rozważania zawarte w podsumowaniu rozdziału.

W rozdziale IV – „Model inkulturacyjnej ewangelizacji życia wewnętrznego” (s. 317–386) – autor podjął problem oryginalny, raczej słabo akcentowany w refleksji dotyczącej inkulturacji. Podrozdział zatytułowany „Czerpać z własnej studni oraz ze studni obcych” jest co najmniej kontrowersyjny. Nie wglębiając się w treść tego sformułowania, intuicyjnie można dodać – „ze studni obcych” – „o ile nie są zatrute”. Autor omówił także teologiczne inspiracje życia wewnętrznego. Nakreślił fundamentalne prawdy teologiczne dotyczące słowa Bożego, miłości trynitarniej, Jezusa Chrystusa i Jego „szkoły” oraz Maryi „Bogurodzicy matki [powinno być Matki] chrystycznej *poiesis* ludzkości”. Refleksję przeprowadzoną w rozdziale IV zamyka podrozdział zatytułowany „Kulturowy broker”.

Według A. Pietrzaka wskazanie powyższych modeli stanowi *novum* w refleksji teologicznej z zakresu teologii latynoamerykańskiej. Nikt z badaczy – twierdził – jeszcze nie ujmował tak „tematu” oraz nie odnosił owych modeli do wielu sfer życia. Podkreślić należy, że autor temat ten zgłębiał – jak sam zaznaczył w innym miejscu – przez lat trzydzieści, od chwili podjęcia studiów seminaryjnych w Brazylii, gdzie pracował również jako misjonarz (członek zgromadzenia zakonnego Księży Werbistów). W książce przywołane zostały liczne pozycje autorów latynoamerykańskich. Publikacje te stanowią wartościowy przewodnik bibliograficzny.

Mimo wielu walorów pracy, mankamentem jest wprowadzenie licznych pojęć bez odpowiedniego ich zdefiniowania; dotyczy te chociażby takich terminów, jak: *implementacja* (określenie przewijające się przez całą pracę), *poiesis*, *emfaza*, *mikro-* i *metanarracje*, *fosylizacja*, *autopoietyczne*, teolog jako „autsajder”, np. s. 22. W pracy są zdania czy ich fragmenty niezrozumiałe dla czytelnika, który nie przeszedł specjalistycznego kursu z zakresu lingwistyki oraz hermeneutyki. Praca zyskałaby na wartości, gdyby nie było w niej nadmiaru owych pojęć „zamkniętych” – obcych, nowych, nowo utworzonych (neologizmów). Jeśli wprowadzamy je na grunt polski, należy we wstępie je wyjaśnić.

W recenzowanej pracy zostały przywołane osoby, które nie mają nic wspólnego z refleksją z zakresu teologii latynoamerykańskiej: Józef Tischner, czy Zbigniew Brzeziński bądź (sic!) Zygmunt Bauman. „Ozdabianie” pracy nazwiskami powszechnie znanymi nie podnosi jej waloru.

W pracy zdecydowanie brakuje odniesień do konstatacji Urzędu Nauczycielskiego Kościoła na temat teologii latynoamerykańskiej. Z kolei książka Radosława Jaszczuka pt. *Ewangelizacja kulturi inkulturacja Ewangelii w świetle dokumentu końcowego IV Konferencji Generalnej Episkopatu Latynoamerykańskiego i posynodalnej adhortacji apostolskiej Ecclesia in America* (Warszawa 2012) została tylko wskazana w jednym przypisie, a jest to dzieło, w którym odnajdujemy wiele kwestii rozważanych przez A. Pietrzaka w jego książce. Zarówno w przypisie, jak i w bibliografii błędnie podany został rok opublikowania tego dzieła [20012]! W częściach obcojęzycznych ocenianej rozprawy przytoczone są informacje, których w ogóle nie ma w tekście polskim. Co więcej, dzieło mogło być poddane (dodatkowej) superrewizji redaktorskiej, bowiem są w niej błędy, których być nie powinno (np. zaimki osobowe dotyczące Jezusa Chrystusa raz są zapisywane małą literą, raz dużą). Zabrakło w bibliografii pozycji: J. Różański (red.), *Ecclesia in America. Wybrane problemy Kościoła w Ameryce Południowe w świetle posynodalnej adhortacji Jana Pawła II* (Warszawa 2003). W tym ostatnim dziele zamieszczona została m.in. *Posynodalna adhortacja apostolska Ecclesia in America Ojca Świętego Jana Pawła II* (w przekładzie R. Jaszczuka) 243–338, którego to tłumaczenia A. Pietrzak w swojej pracy nie wymienił.

Sumując, stwierdzam, że książka A. Pietrzaka – mimo wskazanych uchybień – ma charakter oryginalnego studium interdyscyplinarnego z zakresu misjologii, teologii fundamentalnej oraz latynoamerykanistki.

EUGENIUSZ SAKOWICZ

Quod iustum est et aequum. Scritti in onore del Cardinale Zenone Grocholewski per il cinquantesimo di sacerdozio, a cura Mons. M. Jędraszewski, don J. Słowiński, Poznań 2013, ss. 615

Ks. Zenon Kardynał Grocholewski 26 maja 2013 r. obchodził złoty jubileusz przyjęcia święceń prezbiteratu z rąk ówczesnego metropolity poznańskiego ks. abpa Antoniego Baraniaka. Jubileusz szczególnie uroczysto obchodzono w Poznaniu, ale przeżywany był w całej Polsce, a nawet w katolickich środowiskach naukowych całego świata. Pięćdziesiąt lat posługi kapłańskiej ks. kard. Grocholewskiego podzielić można na trzy etapy: praca jako wikariusza